

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Voorwoord

Sapstroom

Jasmien Peeters

Beleidsdag diversiteit. We vergaderen in november 2022 met de Belgisch-Nederlandse redactieraad van het *Tijdschrift Systeemtherapie* in een gebouw van Pleegzorg Antwerpen, bijna in de kruin van een monumentale bruine beuk. Takken reiken wijd, tot de ramen. Alsof we boven het lover zweven. Het geraas van de Antwerpse Ring langs de ene kant, een massieve magnifieke roodbruine kruin aan de andere kant. De beuk staat naast de Sint-Willibrorduskerk in Berchem. Een machtige, prachtige *Fagus sylvatica*. Wellicht een vrijheidsboom uit 1789.

Zo'n groeikracht, geduld en ontwikkeling als deze boom, een erfgoed-object, hebben we allemaal nodig. De mensheid. Ook wij, systeemdenkers en -werkers.

Bijvoorbeeld om met het jaarthema diversiteit aan de slag te gaan en het 'smeltkroesidee' door de toekomstige nummers te weven. Niet eenvoudig, als je met een witte redactieraad zit. We bijten ons vast in het woord intersectionaliteit: bij kruispuntdenken ben je je ervan bewust dat mensen op meerdere assen kunnen afwijken van 'de norm', dat die assen elkaar beïnvloeden en dat dat iemands positie in de maatschappij bepaalt. Iemand kan vrouw zijn en zwart. En lesbisch.

Collega-redactielid Albert Neeleman maakt het pijnlijke invoelbaar en laat ons naar een documentaire van Sunny Bergman (2016) kijken. Hoe kijken jonge kinderen aan tegen etnische verschillen? Kinderen zien verschil, en dat beïnvloedt hun kijk op anderen en op zichzelf. Documentaire-maker Bergman illustreert dit in haar documentaire *Wit is ook een kleur* met een experiment met poppen. De eerste versie van het poppenexperiment is in de jaren dertig van de vorige eeuw al bedacht. Het Afro-Amerikaanse echtpaar Kenneth en Mamie Clark wilde onderzoeken hoe zwarte kinderen aankeken tegen etnische verschillen, in een tijd dat hun land nog rassenscheiding kende. De kinderen kregen de keuze tussen een witte en een bruine babypop. Welke leek het meest op henzelf? Met welke wil-

Jasmien Peeters

den ze spelen? Welke vonden ze mooi, en welke lelijk? Veruit de meeste kinderen hadden meer positieve gevoelens voor de witte pop dan voor de pop met hun eigen kleur. Pijnlijk om naar te kijken. De voltallige redactie krimpt in elkaar en trekt, niet als grap bedoeld hier, bleekjes weg.

De sterke sapstroom van de beuk hebben we ook nodig om op de denktweedaagse van de BVRGS in februari 2023, de Belgische vereniging voor relatie- en gezinstherapie en systeemcounseling, samen te zoeken naar 'de karakteristieken van de systemische identiteit in de hedendaagse psychotherapie en counseling'. Met veel zorg en warmte werden we in Mechelen twee dagen lang ondergedompeld om samen te zoeken naar verbindingen en connecties, betekenis en beweging. In het prachtige oude zwembad mogen we rode en oranje stickertjes plakken bij wat ons raakt op de flip-overs, tussen de honderden gekleurde post-its. De mijne komen gedeceerd naast de alliteratie 'radicale rebellie' en 'ecosysteem'. In verzet komen tegen autoriteit om ons ecosysteem te beschermen. Werken aan rechtvaardigheid en verbinding. Grootse woorden, even groots als de beuk. Als hij het kan, dan wij ook.

De beuk zelf? Die staat daar wat eenzaam, naast de kerk. Eigenlijk helpen bomen elkaar. Wetenschappers ontdekten een ondergronds schimmeln netwerk dat de bomen en planten binnen een ecosysteem verbindt. De schimmeldraden zorgen ervoor dat bomen voedingsstoffen met elkaar kunnen uitwisselen. Er is weinig direct wortelcontact tussen bomen, vooral de schimmels zorgen voor communicatie. Deze symbiose zorgt ervoor dat voedingsstoffen gedeeld en verdeeld kunnen worden tussen de verschillende bomen en planten, en zorgt voor een positieve ontwikkeling van het hele ecosysteem. De massieve beuk, die ongetwijfeld tonnen weegt, doet me denken aan een fragment uit een boek van de Amerikaanse schrijver Richard Powers, *Tot in de hemel* (2019, p. 151): 'Een hele julimiddag is ze bezig de boom uit de kuip te bevrijden en elk brokje aarde uit zijn wortels te verkrumelen. Daarna weegt ze zowel de plant als de grond waarmee hij zich heeft gevoed. Dat beukenootje van niets weegt nu meer dan zichzelf. Maar de aarde weegt nog bijna net zoveel als destijds. Er is maar een verklaring voor: vrijwel de volledige massa van de boom is uit de lucht afkomstig. Haar vader wist dat. Zij weet het nu ook.'

De beuk maakt van zonlicht massa. Dat kunnen wij systeemdenkers ook. Wij maken van connectie verbinding. Het *Tijdschrift Systeemtherapie* mag dan mijn schimmel zijn. Om uit te wisselen, te delen en te verdelen. Laat maar komen! Een metafoor die mijn sap doet stromen. Als we als systeemtherapeuten met elkaar verbonden zijn, wordt radicaal rebels zijn trouwens een stuk makkelijker.

Aan de stam van dit papieren nummer groeien mooie loten en sterke takken. Een bos, bomen ... je weet hoe het gaat: het geheel is meer dan de som der delen.

August Hermans schrijft een in memoriam en eerbetoon aan de Canadese onderzoeker Janet Beavin Bavelas (1940-2022). Als medeauteur van onder andere Watzlawick (1967) doet haar naam wel een belletje rinkelen. Ze betoogt dat communicatie een collaboratieve actie is, een wederzijds begrip dat ontstaat tussen twee luisteraars. Ze was van grote invloed op het systemische denken.

Pieter Lucas Heye denkt in een sterk artikel met vele vertakkingen na over het idee van een kernidentiteit. Hij plaatst de overwegingen betreffende gender-affirmerende zorg in een historisch-maatschappelijke context, waarbij hij ruimte wil creëren om existentiële thema's in het werken met genderdiverse en transgender minderjarigen te bespreken. Zijn lang en doorwrocht *Systeemtherapeutische reflecties op de individualisering van gender* is een plezier om te lezen. Een zoektocht wordt draagbaarder wanneer iemand (opnieuw) ruimer naar zichzelf kan kijken en zichzelf terug in een breder perspectief kan beschouwen, intersectioneel en interpersoonlijk.

Audri Lamers & Eline Möller werpen in hun artikel over multistressgezinnen en een vastgelopen thuissituatie licht op de unieke en de gemeenschappelijke werkzame elementen van drie verschillende werkwijzen: FamilieKracht, GezinTotaal en Gezinsbehandeling. Ze laten ouders aan het woord in toegankelijke stukjes en sluiten af met een aantal aanbevelingen.

Jasmien Peeters & Sanne van Megchelen-Oomens spraken voor de rubriek Professie & Persoon met Jan Bout, de medeoprichter van het Kenniscentrum voor Relaties en Psychiatrie. Elke mens is een gouden bal met bronnen en beschadigingen. Het werd een rijk en rijp gesprek. Een man die zijn groei, integratie, zelfinzicht en zelfkennis gul met de interviewers deelt. En aanmaande om zijn openhartigheid niet te veel te censureren tijdens het schrijven. Het mocht, nee, moest een bijdrage van vlees en bloed worden. Zo geschiedde.

In dit nummer ook drie verslagen van congressen waar collega's elkaar ontmoetten. Op het eerste congres van EFT België zat de invalshoek de verslaggever als gegoten: 'Het glibberige thema schaamte meer voelbaar maken en ruimte creëren om met elkaar in verbinding te gaan.' **Jasmien Peeters** droogt haar tranen en vertelt over een helende studiedag in Leuven.

Sanne van Megchelen-Oomens danste dan weer op het afscheids-

Jasmien Peeters

symposium voor Justine van Lawick, Eliane Wiebenga en Hans Bom in Haarlem. Een wervelend verrassingssymposium om drie pensionado's van het energieke en creatieve broeinest Het Lorentzhuys uit te zwaaïen. Woorden als ambitieus idealisme, strijdbaarheid en kijken met je ogen en je hart, sporen u aan om dit sprankelende verslag te lezen.

Mirjam Hinfelaar klom door een zolderluik en ging naar de studiemiddag georganiseerd door de Wetenschapsadviescommissie van de NVRG in Utrecht. Ze leerde bij over gebruik van het meetinstrument SCORE-15 in systeemtherapie en praktijkonderzoek. Een sterk voorbeeld van de consequenties van consequenties blijft me bij: hoe het uitloven van een beloning voor een dode cobra enkel voor meer cobra's zorgde. We doen complex werk in ons vak: goed kijken, meten en bijsturen blijven belangrijk. De link om het meetinstrument gratis te downloaden vind je in dit verdienstelijk artikel.

Het woord 'boek' is vermoedelijk afkomstig van het Germaanse woord voor beuk. De omslagen van de eerste boeken werden gemaakt van een rechthoekig stuk beukenhout. Ook boeken verbinden ons. Vier boeken werden door collega's gelezen voor dit nummer.

Liesbet Monballiu leest een atypisch vierkant boekje met een beeldende kijk op autisme van Thomas Fondelli en Isabelle Niset. Ze is daar blij mee, want als gezinstherapeut ontmoeten we vaak gezinnen waarin een of meer van de gezinsleden de diagnose autisme kreeg. Gezin en autisme beïnvloeden elkaar wederzijds. Een pleidooi voor nieuwsgierigheid en openheid met beelden die jongeren en kinderen creëerden.

Jan Umans leest Carmien Michels' *Vaders die rouwen*, met de stille hoop meer grip te krijgen in de duisternis die rouw teweegbrengt. Het boek noemt hij prikkelend en kleurrijk, al vraagt hij zich af of je over rouw wel iets kunt leren.

Patronen van ongekende gevoelens doorbreken – Stop met leeglopen en verbeter al je relaties. Jongens, wat een titel. **Sophie De Groote** zorgde er met deze overtuigende recensie toch voor dat ik meteen werk van de Amerikaanse Jonice Webb toevoegde aan mijn boekenkast. Een boek in directe stijl dat een mensenleven drastisch kan veranderen door gevoelens aan te wenden als een innerlijk kompas. Een boek met een gezonde mix van praktische hulpmiddelen en verdiepende inzichten.

Jasmina Sermijn schreef *Elke stem een stoel – Cursiefjes uit de therapieruimte*. **Lenny van Dalen** las met ontroering de dertig verhaaltjes en vindt het een herkenbare aanrader, over luisteren naar chaotische, verdrietige of haperende verhalen. Ze geven een inkijk in de therapieruimte van een dialogisch-collaboratief systeemtherapeut.

Sapstroom

Dit voorwoord schreef ik op de eerste zondag na de eerste volle maan van de lente. Voor christenen is dat Pasen. De lente ontploft en het groen van nieuw leven spuit uitbundig alle kanten op. Als systeemdenker houd ik van cirkels die rond zijn, en fluitend fiets ik naar de beuk naast de kerk. Eenzaam is hij niet, vogels en insecten houden hem gezelschap, en ik nu ook. Met wat verbeelding kan ik zijn sap horen ruisen door zijn nerven terwijl mijn eigen bloed door mijn aderen suist. In november was het herfst, nu is het lente. Als hij het kan, dan kunnen wij het ook. Dan kunnen onze cliënten het ook. Groeikracht, geduld en ontwikkeling.

Literatuur

Bergman, S. (2016). *2doc – Wit is ook een kleur* [Documentaire]. VPRO.
Powers, R. (2019). *Tot in de hemel*. Atlas Contact.

Watzlawick, P., Beavin, J., & Jackson, D.D. (1967). *Pragmatics of human communication – A study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*. Norton & Company.